

Wyrok z dnia 15 kwietnia 2011 r.

I UK 375/10

Do okresu uprawniającego do nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (Dz.U. Nr 120, poz. 1252 ze zm.), nie wlicza się okresu obowiązkowego ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, za który osoba ubiegająca się o to świadczenie nie opłaciła należnych składek do dnia rozwiązania stosunku pracy.

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Zbigniew Hajn (sprawozdawca), Zbigniew Korzeniowski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 kwietnia 2011 r. sprawy z odwołania Piotra C. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o świadczenie przedemerytalne, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 maja 2010 r. [...]

1. o d d a l i ł skargę kasacyjną,
2. zasądził od skarżącego Piotra C. na rzecz organu rentowego 120 (sto dwadzieścia) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 15 września 2009 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie zmienił decyzję organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. z dnia 10 lutego 2009 r. i przyznał ubezpieczonemu Piotrowi C. prawo do świadczenia przedemerytalnego od 30 kwietnia 2009 r. W motywach decyzji odmawiającej wnioskodawcy prawa do świadczenia przedemerytalnego organ rentowy, powołał art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o

świadczeniach przedemerytalnych (Dz.U. Nr 120, poz. 1252), twierdząc, iż ubezpieczony nie ma 40-letniego stażu emerytalnego. Organ rentowy uznał za udowodniony łączny okres ubezpieczenia wynoszący 37 lat, 5 miesięcy i 28 dni, natomiast nie zaliczył do stażu pracy okresu zatrudnienia w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w M. od 1 stycznia 1978 r. do 26 czerwca 1980 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony Piotr C. (urodzony w dniu 18 czerwca 1950 r.) wystąpił 1 grudnia 2008 r. z wnioskiem o świadczenie przedemerytalne. W okresie od 1 lipca 2005 r. do 28 lutego 2008 r., tj. do dnia, w którym nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy, ubezpieczony był zatrudniony w Firmie Produkcyjno-Handlowej „J.” Andrzej C. w P., zaś do rozwiązania stosunku pracy doszło za wypowiedzeniem pracodawcy z przyczyn nie dotyczących pracownika. Ubezpieczony jest zarejestrowany jako osoba bezrobotna, pobiera zasiłek od co najmniej 6 miesięcy, nie odmówił podjęcia pracy i wniosek o świadczenie przedemerytalne złożył w terminie nieprzekraczającym 30 dni od dnia wydania przez Powiatowy Urząd Pracy dokumentu poświadczającego 6-miesięczny okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Sąd Okręgowy wskazał, że w zakwestionowanym przez organ rentowy okresie - od 2 stycznia 1978 r. do 26 czerwca 1980 r. - odwołujący się wykonywał pracę jako członek spółdzielni w charakterze kierowcy ciągnika. Praca była wykonywana we wszystkie dni robocze, czasem również w niedziele. Odwołujący się codziennie rozpoczynał pracę o 7 rano i pracował do 15 - tej, z tym, że praca była notorycznie wykonywana w godzinach nadliczbowych. W dniu 29 kwietnia 2009 r. odwołujący się wpłacił składkę z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej za lipiec 2000 r.

Sąd Okręgowy, po rozważeniu warunków uzyskania spornego świadczenia emerytalnego w świetle art. 2 ust. 1 pkt 5 i art. 2 ust. 3 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, art. 6 ust. 2 pkt 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) oraz art. 4 dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 27, poz. 135) stwierdził, że odwołujący się spełnił wymagane warunki, w tym z uwzględnieniem okresów pracy w charakterze członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej od 2 stycznia 1978 r. do 26 czerwca 1980 r., ponieważ ustalony wymiar czasu pracy w tym okresie pozwalał na jego uwzględnienie. Z uwagi na to, że wpłaty na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej za lipiec 2000 r. ubezpieczony dokonał 29 kwietnia

2009 r., a bez powyższego okresu nie udowodniłby wymaganego stażu, świadczenie przedemerytalne należało przyznać - w związku z art. 7 ust. 1 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych - od dnia następnego. Mając na względzie przedstawione okoliczności Sąd Okręgowy przyjął, że wnioskodawca spełnił wszystkie przesłanki warunkujące nabycie spornego świadczenia i na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny w Katowicach, na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C., zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie. Sąd Apelacyjny, przyjmując ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji za własne, uznał, że apelacja zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych prawo do świadczenia przedemerytalnego przysługuje osobie, która do dnia rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia, w którym była zatrudniona przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy, ma okres uprawniający do emerytury, wynoszący co najmniej 35 lat dla kobiet i 40 lat dla mężczyzn. Z kolei z mocy art. 2 ust. 2 tej ustawy, za okres uprawniający do emerytury, o którym wyżej mowa, uważa się okres ustalony zgodnie z przepisami art. 5-9, art. 10 ust. 1 oraz art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zaś na podstawie art. 5 ust. 4 tej ostatniej ustawy, przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty dla płatników składek, zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia emerytalne i rentowe, nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie. Rację ma zatem skarżący organ rentowy twierdząc, że wymagany 40 - letni staż pracy ubezpieczony uzyskał w dniu wpłaty zaległej składki za lipiec 2009 r., a nie w dniu rozwiązania stosunku pracy 28 lutego 2008 r. Sąd Apelacyjny, podzielając pogląd tego Sądu wyrażony w uzasadnieniu wyroku z 12 czerwca 2008 r., III AUa 2065/07 (LEX nr 504159), uznał, że opłacenie zaległych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej umożliwia uwzględnienie okresu, którego dotyczyły, jako okresu składkowego, dopiero od daty uiszczenia tych zaległości. Sąd stwierdził również, że prawo do świadczenia przedemerytalnego uzależnione jest od łącznego spełnienia wszystkich warunków przewidzianych w ustawie o świadczeniach przedemerytalnych i nie jest możliwe późniejsze uzupełnienie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (35 lat dla kobiet, 40 lat dla mężczyzn), pozwalające-

go na przyznanie prawa do tego świadczenia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 31 marca 2008 r., OSA 2009 nr 7, poz. 77). Ubezpieczony do dnia rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, tj. do 28 lutego 2008 r., miał okres uprawniający do emerytury ustalony zgodnie z przepisami art. 5-9, art. 10 ust. 1 oraz art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w wymiarze wynoszącym: 39 lat, 11 miesięcy i 24 dni (37 lat, 5 miesięcy i 28 dni + 2 lata, 5 miesięcy i 26 dni), co oznacza, iż nie spełniał warunku posiadania uprawniającego do emerytury okresu 40 lat. Tak więc, nie mógł on nabyć prawa do świadczenia przedemerytalnego. W rezultacie, Sąd drugiej instancji uznał apelację za zasadną i na mocy art. 386 § 1 k.p.c. orzekł reformatoryjnie, jak w sentencji orzeczenia.

W skardze kasacyjnej skarżący zarzucił wyrokowi Sądu drugiej instancji naruszenie prawa materialnego, przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 2 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 2 ust. 2 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych i art. 5 ust. 4 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez uznanie, że ubezpieczony do dnia rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy nie spełniał warunku 40 lat okresu uprawniającego do emerytury. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu zarzutów skargi wskazano, że art. 2 ust. 2 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych w zakresie sposobu ustalenia okresu uprawniającego do emerytury zawiera odesłanie do przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w tym do art. 5 tej ustawy, który w ustępie 4 mówi, że „przy ustalaniu prawa do emerytury nie uwzględnia się okresu, za który nie opłacono składek”. Odesłanie do tego przepisu rozumieć należy w ten sposób, że „przy ustalaniu prawa do świadczenia przedemerytalnego nie uwzględnia się okresu, za który nie opłacono składek”. Taka regulacja nie zawiera natomiast ograniczenia co do czasu, w którym ma nastąpić opłacenie należnych składek. Jedynym warunkiem koniecznym czyni się tu bowiem sam fakt uiszczenia tych należności. Ta właśnie okoliczność winna więc być brana pod uwagę przy ustalaniu prawa do świadczenia przedemerytalnego. W tym stanie rzeczy opłacenie przez ubezpieczonego zaległych składek po rozwiązaniu stosunku pracy zezwala na uwzględnienie okresu, którego dotyczyły składki, na poczet wymaganego art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych czterdziesto-

letniego okresu uprawniającego do emerytury przy ustalaniu prawa do świadczenia przedemerytalnego, z tym że dopiero od daty uiszczenia tych zaległości. Przepis art. 2 ust. 5 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, przez sformułowanie: „do dnia rozwiązania stosunku pracy”, ustanawia tylko wymóg legitymowania się przez ubezpieczonego w tej dacie co najmniej czterdziestoletnim okresem podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu. Przy ustalaniu prawa do świadczenia należy więc badać, jakie okresy zaliczyć ubezpieczonemu na poczet wymaganego okresu z uwagi na tytuł ubezpieczenia, czego dotyczą właśnie art. 5-9, art. 10 ust. 1 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, do których omawiany przepis odsyła w ustępie 2. Odnośnie do obowiązku opłacenia składek za okresy wliczone do ogólnego okresu uprawniającego do uzyskania świadczenia przedemerytalnego - z uwagi na brzmienie art. 5 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS – nakazuje on badać, czy „przy ustalaniu prawa do świadczenia”, czyli na dzień ustalania tego prawa, składki dotyczące zaliczonych okresów zostały faktycznie uiszczone. W świetle powyższych wywodów zasadne było zatem uznanie przez orzekający w sprawie Sąd Okręgowy w Częstochowie, że ubezpieczony Piotr C. w dniu 29 kwietnia 2009 r. spełnił wszystkie przesłanki nabycia prawa do spornego świadczenia, gdyż wykazał on ponad czterdziestoletni okres podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu do dnia rozwiązania stosunku pracy z przyczyn leżących po stronie zakładu pracy, a wymóg opłacenia wszystkich składek odnoszących się do tego okresu spełnił dopiero w dniu 29 kwietnia 2009 r., po opłaceniu zaległej składki za lipiec 2000 r. W odpowiedzi na skargę organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem sporu między stronami jest to, czy skarżący spełnił, określony w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, warunek posiadania 40 letniego okresu uprawniającego do emerytury. Spełnienie przez niego pozostałych warunków nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego jest bowiem bezsporne. Zgodnie z tym przepisem, prawo do świadczenia przedemerytalnego przysługuje osobie, która do dnia rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, w rozumieniu przepisów ustawy o promocji zatrudnienia, w którym była zatrudniona przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy, ma okres uprawniający do

emerytury, wynoszący co najmniej 35 lat dla kobiet i 40 lat dla mężczyzn. Pojęcie „okres uprawniający do emerytury”, w rozumieniu tego przepisu, definiuje art. 2 ust. 2 rozważanej ustawy, stanowiąc, że jest nim okres ustalony zgodnie z przepisami art. 5-9, art. 10 ust. 1 oraz art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Z kolei art. 5 ust. 4 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, normujący ustalanie prawa do emerytury płatników składek zobowiązanych, jak skarżący, z tytułu prowadzonej w spornym okresie działalności gospodarczej, do opłacania składek na własne ubezpieczenia emerytalne i rentowe, stanowi, że przy ustalaniu tego prawa nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie. Z art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych wynika, że warunek posiadania co najmniej 40 lat okresu uprawniającego do emerytury osoba dochodząca świadczenia przedemerytalnego powinna spełnić do dnia rozwiązania stosunku pracy.

Wobec tego istota rozpatrywanego zagadnienia prawnego sprowadza się do wyjaśnienia treści pojęcia „okres uprawniający do emerytury” w art. 2 ust. 2 powołanej wyżej ustawy. W tej kwestii z literalnego brzmienia art. 5 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 2 ust. 2 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych wynika, że chodzi tu o okres, za który zostały opłacone składki. Tak rozumiany okres uprawniający do emerytury musi istnieć, jak stanowi art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, do dnia rozwiązania stosunku pracy, co stwierdza organ rentowy przy jego ustalaniu. Nie jest więc dopuszczalne uznanie, że okres wymagany przez ten przepis może obejmować czas, w którym wnioskodawca podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu bez uiszczania należnych składek (zob. też: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 12 czerwca 2008 r., III AUa 2065/07, LEX nr 504159 i wyrok tego Sądu z 15 października 2003 r., III AUa 1963/02, Prawo Pracy 2004 nr 11, s. 42). Możliwość taka została wyraźnie i dobitnie wyłączona w art. 5 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 2 ust. 2 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych. Reguła ta jest w pełni zrozumiała. W przypadku osób, które są zobowiązane do opłacania składek na własne ubezpieczenie społeczne, jak osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, nie ma powodu włączania do okresu uprawniającego do emerytury okresu obowiązkowego ubezpieczenia (istnienia obowiązku opłacania składki), za który płatnik składek nie płacił. Wynika to stąd, że wskazane osoby są jednocześnie ubezpieczonymi i

płatnikami składek w rozumieniu odpowiednio art. 4 pkt 1 i pkt 2 lit. d ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie ma zatem względów przemawiających za sanowaniem niespełnienia przez nie warunków nabycia świadczenia, spowodowanego ich własnym zaniechaniem w spełnieniu obowiązku składkowego.

Za powyższą wykładnią przemawia także brak w obecnych przepisach reguły obowiązującej w art. 16 ust. 2 uchylonej już ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), zgodnie z którym w przypadku, gdy osoba, która nabyła prawo do pobierania emerytury, renty inwalidzkiej lub renty chorobowej, nie opłaciła składek na ubezpieczenie za okres poprzedzający nabycie tego prawa, zaległe składki potrącało się z należnych świadczeń na zasadach ustalonych przepisami o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin w zakresie potrącania zaliczek wypłaconych na poczet świadczeń. Przepis ten, według dominującego poglądu, ustanawiał odstępstwo od zasady, że w przypadku osób zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia społeczne, spełnienie obowiązku składkowego było warunkiem otrzymania świadczenia. Należy jednak mieć na uwadze, że pod rządami ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) odstępstwo to było uzasadnione ogólną zasadą ówczesnego systemu ubezpieczeń społecznych, wiążącą tytuł do świadczeń z zatrudnieniem (art. 1 tej ustawy), od której regulacja dotycząca osób zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia społeczne była wyjątkiem. Obecny system ubezpieczeń opiera się na ogólnym założeniu, że tytułem do nabycia świadczeń jest pozostawanie w ubezpieczeniu i należą się one za składkę. Nie ma zatem uzasadnienia dla odstępowania od tej zasady w przypadku osób, które nie spełniły własnego obowiązku składkowego.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego - na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

=====